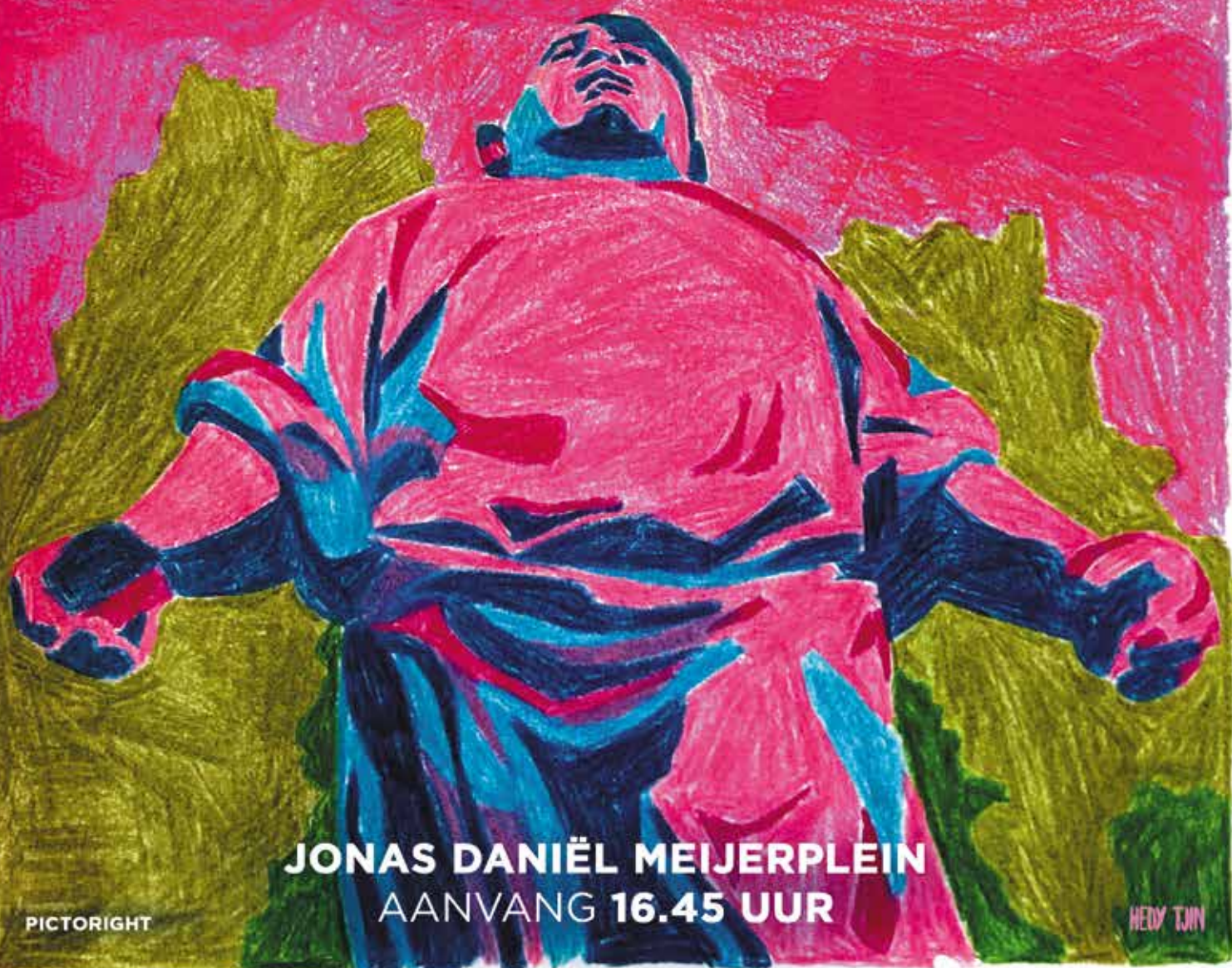

ZONDAG 25 FEBRUARI 2024

HERDENK DE FEBRUARISTAKING 1941

JONAS DANIËL MEIJERPLEIN
AANVANG 16.45 UUR

PICTORIGHT

HEDY TJIN

Kom naar de Dokwerker op 25 februari!

Op zondag 25 februari wordt in Amsterdam weer de Februaristaking van 1941 herdacht. Dat gebeurt in samenwerking van ons comité en het Amsterdamse gemeentebestuur. Het comité spant zich in om er een mooi programma van te maken, met sprekers, muziek en het defilé langs het monument de Dokwerker.

Het comité verzoekt iedereen om een klein bloemstuk, een enkele bloem of een kleinschalig alternatief te bestellen of mee te nemen, met het oog op de duurzaamheid. Bloemisten of uzelf kunnen dat op de dag zelf afgeven op het Jonas Daniël Meijerplein. Mensen die slecht ter been zijn, kunnen in deze tent een zitplaats vinden. In de tent wordt ook koffie of een ander drankje verstrekt. De herdenking begint om 16.45 uur. Na de bijdragen van de sprekers en optredens begint het defilé rond de Dokwerker. Aan het begin daarvan worden de kransen en bloemstukken gelegd bij het beeld. Daarna kan iedereen deelnemen aan het defilé en bloemen leggen. Niet alleen bij de Dokwerker, maar ook op andere plaatsen worden herdenkingen gehouden. Zo is op de zondag een herdenking in Weesp vanaf 15.00 uur en in de Amsterdamse Kinkerbuurt om 12.00 uur en in het stadhuis op het Waterlooplein om 15.00 uur. In Hilversum en in Zaandam wordt

Zeer verzorgd werden ook vorig jaar prachtige bloemstukken bij de Dokwerker gelegd.

(Foto: Hans Mooren)

op maandag de herdenking gehouden. In samenwerking met verschillende partners uit Amsterdam zoals De Rode Loper op School, School der Poëzie en Theater Na de Dam wordt het randprogramma gemaakt, in het bijzonder voor de jonge generaties. Zo worden jongeren via het maken van gedichten, het maken en uitdelen van 'Dokwerkertjes' en het opvoeren van een jongerenvoorstelling op actieve manier betrokken bij de herdenking.

In de aanloop naar de herdenking geven leden van het comité gastlessen aan middelbare scholen. De lessen bestaan uit het gratis educatief pakket rondom De Stad Moet Plat!, een interactieve graphic novel, die het comité vorig jaar heeft laten ontwikkelen. Deze is te bekijken op uw mobiel, tablet of computer via destadmoetplat.nl. Heeft u vragen over de lessen of over het materiaal? Stuur dan een e-mail naar info@februaristaking.nl.

De typemachine van Coba Veltman in Verzetsmuseum

Alleenstaande moeder Coba Veltman werkte voor de Tweede Wereldoorlog bij de krant van de CPN. Ze is erbij als de oproep gemaakt moet worden voor de staking tegen de gewelddadige razzia op de Joden. Er moeten pamfletten gemaakt worden. Coba werkt, net als enkele anderen, graag mee om die pamfletten te maken. 'Ik ging meteen aan de slag', vertelde ze later. Op de typemachine die in het Verzetsmuseum te zien is tikte ze thuis. 'Eist de onmiddellijke vrijlating van de gearresteerde Joden' en 'Weest moedig!' De teksten werden overgezet op 'stencils'. Deze oproepen worden op straat uitgedeeld. Tienduizenden mensen staken mee.

De volgende dag wordt Coba gearresteerd. Ze krijgt een half jaar gevangenisstraf, maar komt daarna niet vrij. Ze wordt in Duitsland opgesloten in concentratiekamp Ravensbrück. Haar twee kinderen wonen al die tijd bij haar zus. Coba overleeft en wordt na de

De typemachine, met een foto van Coba Veltman.

bevrijding herenigd met haar kinderen. Het Verzetsmuseum is van maandag tot en met vrijdag tussen 10.00 en 17.00 uur te bezoeken; op zaterdag, zondag en feestdagen van 11.00 tot 17.00 uur.

Steun ons!

Zoals altijd kost het organiseren van de herdenking veel geld. Wij zijn afhankelijk van giften en vragen u daarom een financiële bijdrage.

U kunt een bedrag overmaken op ons bankrekeningnummer NL63 INGB 0002 0870 05, ten name van Comité Herdenking Februaristaking 1941. Alle donateurs worden vermeld op de adherentenlijst die eind januari verschijnt op onze website februaristaking.nl. Wensen voor de vermelding kunt u kenbaar maken via ons e-mailadres info@februaristaking.nl, bij de overmaking of telefonisch via 020-5287 129.

Ons comité is aangemerkt als algemeen nut beogende instelling (ANBI). Uw gift kan daardoor in aanmerking komen voor belastingaftrek (ons RISN is 816778978).

Johan Fretz gaat spreken

De toespraak bij de herdenking wordt dit jaar uitgesproken door Johan Fretz. Hij is schrijver en host van de politieke podcast 'Waanzinnig land'. In deze podcast hield hij al vele interviews met onder anderen politici, artiesten en mensen van de media.

Fretz studeerde in 2010 af aan de Amsterdamse Toneelschool & Kleinkunst Academie. In hetzelfde jaar debuteerde hij als schrijver met het pamflet 'Hart voor kunst', een betoog tegen grote bezuinigingen in en conservatieve pleidooien tegen de culturele sector.

In 2012 verscheen zijn eerste roman 'Fretz 2025' en in 2018 zijn tweede roman 'Onder de paramariboom', gebaseerd op zijn eerste bezoek aan Suriname, het land van zijn moeder. Als theatermaker reisde hij door het land met een solovoorstelling, gebaseerd op 'Onder de paramariboom'.

In 2022 werd de BNNVARA-documentaire 'What's Left' uitgezonden die hij maakte met Juul op den Kamp, over de moderne politieke geschiedenis en de positie van traditionele linkse partijen in Nederland. Johan Fretz schuwt niet opvallende uitspraken te doen. Zo zei hij over de uitkomst van de recente verkiezingen voor

Johan Fretz

de Tweede Kamer dat 'zelfreflectie in de Nederlandse historie structureel ontbreekt'. Dat maakt aldus Fretz, 'dat wij telkens dezelfde fouten maken of toestaan, waardoor we nooit werkelijk op een ander spoor terecht komen'.

'In een samenleving die de spiegel steevast vermijdt, moeten we een brede beweging bouwen tegen mensen die het vertikken om af te stappen van het giftige geloof dat je anderen moet vertrapen om zeker te zijn van je eigen bestaan', aldus Johan Fretz.

Optreden van Benjamin Fro

Benjamin Fro is rapper, zanger, dichter en tekstschrijver. Hij maakt voor de herdenking een tekst die hij voor gaat dragen als spoken word of met behulp van muziek.

Benjamin Fro is zijn artiestennaam, formeel heet hij Adam Bais. Hij vindt het lastig om zichzelf binnen een genre te plaatsen. 'Ik voel me vaak het meest geëmotioneerd als ik de impact van muziek en poëzie zie. Niet alleen bij grote namen die veel fans kunnen motiveren om bij te dragen aan een maatschappelijk doel, maar ook op kleine spoken word-avonden die voor heel verschillende soorten mensen een plek zijn waar ze troost en inspiratie kunnen vinden.' Alles wat oneerlijk en schadelijk is, maakt bij hem onrechtvaardigheidsgevoel los. 'Veel aspecten van het kapitalisme en de alomtegenwoordigheid van het patriërchaal denken wekken veel kritiek bij me op. Het groeiende fascisme, om maar een megagroot onderwerp te noemen.' 'Ik word vooral geïnspireerd door dingen die ik zelf meemaak of zie. Ik haal de meeste inspiratie uit mooie dingen die mijn vrienden opmerken.'

Benjamin Fro

Dat hem gevraagd werd op te treden maakte hem gelijk enthousiast. 'Ik kom uit een activistisch milieu en voel me sterk betrokken bij deze herdenking. Ik ben zelf Joods en kleinzoon van overlevers van de holocaust. De thema's spreken me erg aan. Vereerd dat ik dit mag doen. Zeker in de huidige tijd is deze herdenking heel belangrijk. Met name vanwege de verrechtiging die je overal ziet.'

De Kinkerbuurt loopt voorop

Zoals al vele jaren wordt ook dit jaar weer in de Amsterdamse Kinkerbuurt op 25 februari een herdenking gehouden. Dit gebeurt in de Borgerstraat bij de plaquette nabij het Nimwegencentrum. Het centrum heeft de naam gekregen van Dirk van Nimwegen, die inwoner was van de Kinkerbuurt en die op 24 februari 1941 vroeg in de avond op de Noordermarkt in de Jordaan de daar verzamelde werkers van de communistische partij opriep in de bedrijven de staking tegen de Jodenvervolgung te organiseren. Het herdenkingscomité stelt dat het ook in deze tijd hard nodig is om de moedige strijd van toen te herdenken en een waarschuwing te laten horen tegen opkomend racisme en vreemdelingenhaat. De herdenking begint om 12.00 uur.

Hilversum en Zaanstad

In Hilversum en Zaanstad wordt de herdenking op 26 februari gehouden. In Hilversum gebeurt dat op Seinhorst vanaf 17.00 uur. Op die plek begon de actie in Hilversum tegen de Jodenvervolgung en de bezetting door nazi-Duitsland. Een stoet van wel naar schatting 10.000 Hilversummers trok op 26 februari 1941 naar het Raadhuis. Op de herdenking zullen burgemeester Gerhard van den Top, Gerard Klein, voorzitter van de Hilversumse Joodse Gemeente, en oud-burgemeester Pieter Broertjes spreken. Voor koffie en warme chocolademelk wordt gezorgd. In Zaanstad is de herdenking in de ochtend van 26 februari. Bij het monument op de Wilhelminabrug in Zaandam worden om 10.00 uur kransen en bloemen gelegd en daarna een minuut stilte gehouden. Vervolgens is er een bijeenkomst in het Zaantheater. Nadere informatie is te verkrijgen bij het Zaanse herdenkingscomité via info@4en5meizaanstad.nl.

PoëzieRevue in het OBAtheater

School der Poëzie heeft ook dit jaar weer diverse activiteiten voor de herdenking van de Februaristaking. Op donderdag 15 februari om 10.30 uur wordt in het OBAtheater aan het Oosterdok in Amsterdam een Poëzie Revue gehouden. Kinderen van de Piet Heinschool laten gedichten horen net als jongeren van Yuverta, het MLO en Ledersland. De presentatie is in handen van André Accord. Vlado Spisiak en Frank Wardenier maken live muziek en Turn it Loose gaat dansen. Dieuwertje Blok leest gedichten voor.

Ina Steur schreef een ooggetuigeverslag van de staking

'Heel langzaam ging de tram omhoog'

Ina Steur was betrokken bij de Februaristaking bij Werkspoor. Zij woonde in de Indische buurt in Amsterdam en schreef in haar dagboek over allerlei gebeurtenissen die zich in deze buurt op beide stakingsdagen voordeden.

Dinsdag, 25 februari

's Middags ga ik de Indische buurt eens in. Het is overal verschrikkelijk druk. In de Javastraat woont een kastelein die NSB'er is, en daar hebben jongens eerst de ruiten ingegooid en toen klinkers naar binnen gekeild.

In de Wagenaarstraat is ook een NSB'er. Hij heeft een foto van oom Adolf voor zijn raam hangen. Daar hebben ze ook de ruiten ingegooid en ze hebben dat prachtportret verscheurd.

En overal is het vechten en verzamelen de mensen zich. Op het Dapperplein is een aardappelboer die niet wilde sluiten. Een stel vrouwen is voor de winkel gaan staan. En ze bleven daar tot hij zijn winkel op slot deed en naar huis ging. Er stonden nog veel mensen, toen er plots een man van de Grüne Polizei op een motor aan kwam rijden.

Het hele stelletje ging op de loop, op enkele jongens na. De helden.

Woensdag, 26 februari

Om half negen ben ik op de fabriek. Er hangt een vreemde sfeer. Kantoor- en werklieden staan druk te praten en het is duidelijk dat ze het niet met elkaar eens zijn.

Er heerst grote verdeeldheid. Er was immers sprake van een vierentwintig-uurs-proteststaking en nu moeten we om half negen gewoon weer beginnen. De een zegt: 'Kom, ik ga naar huis', waarop de ander reageert met: 'Jongens, laten we de fabriek ingaan'. Zo gaat het overal. We weten niet wat we moeten doen en dat komt voornamelijk omdat er geen organisatie is.

Een derde van de mensen gaat naar huis. Een derde blijft op de fabriek. En een derde staat voor de poort. Om half

tien vergadert de fabrieksraad met de directie en dan wordt er toch besloten om verder te staken tot de volgende dag 27 februari half negen. Een besluit dat met groot enthousiasme wordt begroet.

Het is twaalf uur als ik een geweldig kabaal hoor. Ik vlieg naar buiten, de hoek om naar de Molukkenstraat. Daar tref ik een geweldige volksoploop. Wat hier aan de hand is? Een stel jongens en mannen is een tram aan het oplichten. Gauw ga ik er tussen staan en help mee met alle kracht die in me is. Ik duw mezelf bijna uit het lid. Dan, ja hoor, heel langzaam gaat de tram omhoog en plof, daar ligt ie, met conducteur en al, in nauw contact met Moeder Aarde. Er gaat een hoeraatje op, gevolgd door de kreet: 'de Grüne Polizei!' En weg is iedereen.

Ik verstop me in het portiek van een winkel, en heb goed zicht op wat er verder gebeurt. Er komt een auto aanstormen met twaalf van die gasten

van de Grüne Polizei met een geweer in de aanslag. Ze rennen de tram tegen, schieten op denkbeelden, sufferds, ze kunnen. Alle straten in de omgeving afgezet. Zo hopen ze te vinden. Maar lauwwarm is de tram opgetrokken. Maar lauwwarm is de tram opgetrokken. Maar lauwwarm is de tram opgetrokken. Maar lauwwarm is de tram opgetrokken.

's Avonds komt het tusschen. Zich meer na half acht. Dagen achtereenvolgend. De we om half negen bij. Paar dagen later worden. En hierna gewoon weer. Wee degene die niet. Die wordt opgepakt. Polizei en ergens in. Afgeleverd. Daar, in bijvoorbeeld, moet je oefeningen doen. Zo nog meer van die gekunt, dan word je bij bajonetsteek.

Holocaust Literatuur Prijs 2023 toegekend aan Wally de Lang

Wally de Lang heeft de Holocaust Literatuur Prijs 2023 ontvangen voor haar boek 'De razzia's van 22 en 23 februari 1941 in Amsterdam – het lot van 389 Joodse mannen'. De prijs wordt om de twee jaar uitgereikt voor het beste, in het Nederlands geschreven boek waarin de Holocaust centraal staat. De prijs is ingesteld door de Stichting Hermann & Hannelore Grünberg. Vorig jaar schreven wij in deze Herdenkingskrant al uitgebreid over dit boek.

'De bijdrage van De Lang aan de geschiedschrijving van de Jodenvernietiging in Nederland kan niet genoeg worden geprezen', aldus de leden van de jury, gevormd door Job Cohen, Arnon Grunberg en Toef Jaeger. Zij waren unaniem in hun beoordeling. Wally de Lang heeft een uiterst precieze studie geschreven over de twee razzia's op 22 en 23 februari 1941 die leidden tot de Februaristaking. Door zich te

concentreren op de details maakte zij de grotere geschiedenis zichtbaar, waarbij zij erin slaagde nauwelijks bekende feiten boven water te krijgen. Zoals dat al in 1941 in een dependance nabij het kamp Mauthausen in Oostenrijk – in het kasteel Hartheim – door de nazi's geëxperimenteerd werd met het vergassen van Joden. De Lange ontdekte door jarenlang onderzoek dat tenminste 108 en vermoedelijk 150 van de Amsterdamse Joden via de gaskamers nabij Mauthausen werden vermoord.

De Lang beschrijft de halfslachtigheid van het Rode Kruis, de naïviteit en de onmacht van de Joodse Raad en de onverwachte hulp van Nederlandse politieagenten aan enkele opgepakte Joden. En dat zonder te vervallen in morele verontwaardiging of speculaties die niet bevestigd kunnen worden. Haar stijl is beheerst en onderkoeld en daardoor buitengewoon effectief, aldus de jury.

De omslag van het boek van Wally de Lang

De Lang heeft indrukwekkend bronnenonderzoek verricht. Het blijkt uit de diverse bijlagen waarin de straten worden vermeld waar de 389 Joden zijn opgepakt, de beroepen die zij uitoefenden en de nabestaanden die zij moesten achterlaten.

Verzetstactiek na tachtig geïdentificeerd

De stoffelijke resten van verzetstactiek na tachtig geïdentificeerd. naamloos graf op het Loenen leverde een familied. Luza werd in 1942 gearresteerd in Hollandia-Kattenburg als een van de leiders van het verzet pleegde in heel arrestatie werd hij van gevangenis in Scheveningen Amersfoort en in Utrecht februari 1943 werd een schietbaan nabij de schietbaan werden twee lichamen opgegraven niet te identificeren van het lichaam van Luza paars kon worden geïdentificeerd doordat veel van zijn vermoord in vernietiging jongere zus van hem ontkomen en verhuisde naar Australië. Een zoon van match te hebben met

oog'

erin. Met het g springen ze uit de insulindeweg op en eldige daders. De toch niets raken. ngeving worden e iets of iemand te oor, niets. Om één akeld en ga ik naar

bericht dat niemand ht op straat mag t half acht, vijf zesde dag moeten innen zijn en een rdt het negen uur. veer twaalf uur. t op tijd binnen is. door de Grüne een groot gebouw het City Theater e op het podium als marcheren en in. Als je niet meer gebracht met een

an Luza jaar ceerd

van de Joodse Luza zijn na tachtig Onderzoek in een et Nationaal Ereveld match op met een l op 11 november iddens de razzia bij rg. Hij werd gezien s van de groep die t bedrijf. Na zijn astgezet in de eningen, in Kamp recht. Op 15 hij geëxecuteerd op t Schiphol. Bij die twee jaar later vier n, waarvan er twee waren. Dat het s na tientallen jaren ificeerd, komt n familieleden zijn gingskampen. Een n wist hieraan te sde later naar van haar bleek een t Luza.

De vrouwen waren zeer actief bij de Februaristaking

Het beeld van de Dokwerker is een soort hommage aan de gewone arbeiders die het opnamen voor de Joodse collega's die door de nazi's werden vervolgd. Maar ook veel vrouwen deden mee met de Februaristaking. Soms dreigen zij buiten beeld te geraken.

Dat geldt ook voor de personeelsleden van het bekende warenhuis Bijenkorf aan de Dam en het atelier van Hollandia Kattenburg in Amsterdam-Noord. De Bijenkorf was rond 1870 aan de Nieuwendijk in Amsterdam begonnen met een winkeltje in wol en naaifournituren. Vanwege het steeds groter wordende assortiment had de furnituurzaak een groter pand nodig. Dat werd een gloednieuw warenhuis op de Dam. In 1914 was het gebouw helemaal klaar. Later werden vestigingen in Den Haag en Rotterdam geopend.

Hollandia Kattenburg maakte textiel. De specialiteit was waterdichte regenkleding naar een procedé dat in Engeland was ontwikkeld. Het bedrijf gold als zeer modern en kon de vraag nauwelijks aan. Zowel de Bijenkorf als Hollandia hadden Joodse eigenaren. Om te voorkomen dat de nazi's hun bedrijven

Elk jaar wordt in november een herdenking gehouden bij het monument op het IJ-plein voor de 826 omgebrachte Joodse werknemers van Hollandia Kattenburg en hun gezinnen.

overnamen, traden zij in 1940 af en lieten zij hun bedrijven door niet-Joodse bestuurders leiden. De bezetter plaatste die bedrijven echter toch onder een Duitse bewindvoerder, een 'Verwalter'. Bij beide firma's werkten veel vrouwen en veel personeelsleden waren van Joodse afkomst. Zij schuwden het niet bij de Februaristaking in actie te komen. Bij Hollandia-Kattenburg was het 's morgens vroeg al onrustig. Als er op straat wordt geroepen 'Kom eruit, kom eruit, en de Joden ook!', ontstaat grote beroering. Veel personeelsleden stromen de fabriek al uit, om zich bij de andere stakers aan te sluiten. In 1940 telde de Bijenkorf ongeveer 700 Joodse medewerkers. Zo'n honderd van hen keerden na de bevrijding terug. De

anderen waren door de nazi's omgebracht. In 1940 werkten er bij de Bijenkorf 740 mensen van wie ongeveer de helft Joods was.

De gearresteerde Joodse werknemers van Hollandia Kattenburg en hun gezinnen (in totaal 826 personen) werden op 11 november 1942 naar Auschwitz en andere kampen gedeporteerd. Slechts acht personen van dit transport hebben de kampen overleefd. Elk jaar wordt de deportatie van 11 november 1942 herdacht bij een monument op het IJ-plein. Op deze plek was vroeger de ingang van de fabriek. Op de plaquette staan de namen van de 359 omgebrachte werknemers.

Ook de 'Bijen' verlieten de korf

Tot de mensen die de staking bij de Bijenkorf in gang zetten behoorde Dirk de Boer. Kort na de oorlog vertelde hij in het communistische dagblad De Waarheid hierover.

'Des ochtends om tien uur, op 25 februari, begon het onrustig te worden in de 'Korf', zoals de Bijenkorf door het personeel werd genoemd. De 1400 employeés van het grote warenhuis begonnen het gebouw te verlaten', aldus werd gezegd in het krantenartikel. Gevraagd werd aan De Boer hoe het personeel zo snel in beweging was te krijgen.

'Nou', zei hij in dat artikel: 'er zijn van die momenten, dat er geen tijd is voor keuze. En daarom heb ik met de contacten die ik onder het personeel had even kort overleg gepleegd en toen gingen we de afdelingen in en spoorden de meisjes aan de tienduizenden op straat niet teleur te stellen. En ze deden het.'

'Je moet natuurlijk risico's aanvaarden', voegde hij er bedachtzaam aan toe. En die risico's heeft hij aanvaard. Een van de ex-directeuren van de Bijenkorf, Gieskes, leverde Dirk de Boer uit aan de SD. In een gevangenschap van 4 jaar

werden zijn longen aangetast. Kleindochter Christa van der Aa heeft ervoor gezorgd dat haar grootvader nu in onze herdenkingskrant is geplaatst.

'Hij was een geweldig mens', vertelt zij. 'Zelfs thuis hebben mijn oma en opa Joodse mensen in huis gehad. Ik heb later de Joodse man gesproken die toen door mijn opa werd gered en die dankzij hem niet op transport werd gezet. Met zijn humor en doorzettingsvermogen heeft mijn opa het kamp kunnen overleven. Maar hij moest eerst naar Davos om aan te sterken. Pas na vier jaar kwam hij terug bij zijn gezin.'

Willi Lages trad verschrikkelijk op tegen de Joden en de stakers

De ceremoniemeester van de dood

Toen in de ochtend van 25 februari 1941 in Duitsland bekend werd dat in Amsterdam en omliggende gemeenten een grote staking was uitgebroken, leidde dat tot grote ontzetting bij de nazi's. Naar verluidt schuimbekte Adolf Hitler van woede omdat de Nederlanders toch een soort broedervolk van de Duitsers zouden moeten zijn.

Wel leidde een en ander tot snel ontslag van een aantal lieden in Amsterdam die de staking al meteen in de kiem hadden moeten smoren. Nog liever, dat ze dat al vooraf hadden moeten doen. SS-Gruppenführer Wilhelm Harster sommeerde direct de enkele maanden eerder in Den Haag gestationeerde Willi Lages naar Amsterdam te gaan om daar strenge maatregelen te nemen.

Lages begon direct met het aanpakken van ongeveer 200 mannen die ervan verdacht werden de staking te hebben opgezet en gevangen werden gezet in het Lloyd Hotel. Deze mannen werden keihard aangepakt, mede om ze zo ver te krijgen dat ze andere mensen zouden verraden. Maar dat leverde weinig op.

Lages was ook betrokken bij het overbrengen van de bijna vierhonderd Amsterdamse Joden die bij de razzia's op 22 en 23 februari waren opgepakt – wat tot het uitbreken van de Februaristaking leidde – naar Schoorl en daarna naar concentratiekamp Buchenwald in Duitsland. Daar werden er al een aantal omgebracht. De anderen werden daarvandaan naar Mauthausen verplaatst waar ze op verschillende wrede manieren werden omgebracht.

Voor Lages in Nederland carrière maakte had hij al de nodige ervaring opgedaan. Hij had het vak geleerd in de vrijstaat Braunschweig waar hij was geboren en opgegroeid. Lages was al snel in Braunschweig de tweede man van de Gestapo.

Hij werd in Amsterdam benoemd tot eerste man van zowel de Sicherheitsdienst als de Sicherheitspolizei. Maar zijn zeggenschap over Joodse Nederlanders strekte zich over heel het land uit. Hij kon als een despoot beslissen over leven en dood.

Na de oorlog, in 1951, noemde minister Hendrik Mulderije van justitie Lages 'een van de zwaarste oorlogsmisdadigers die tijdens de Duitse bezetting in Nederland oorlogsmisdrijven tegen de menselijkheid hebben gepleegd'. In iets meer dan een jaar werden 107.000 Joodse Nederlanders en vluchtelingen als ook zo'n 250 Roma en Sinti

Willi Lages op de voorpagina van het boek van Sytze van der Zee

gedeporteed naar Auschwitz en andere verschrikkelijke oorden.

Toen het einde van de oorlog in zicht kwam werd door het verzet met de Duitsers overeengekomen dat er geen verzetsmensen meer zouden worden gedood. Desondanks liet Lages de communistische verzetsstrijder Hannie Schaft op 17 april 1945 executeren en haar lichaam in een kuil in de duinen bij Overveen gooien. Nog geen drie weken voor de dag dat de Duitsers zich geheel overgaven. Ook liet Lages nog de vereerde verzetsstrijder Johannes Post fusilleren. Bij vrijwel alle executies was hij altijd aanwezig.

Lages werd na de oorlog in 1949 veroordeeld tot de doodstraf. Hetzelfde gold voor drie andere enorme schoften. Dat waren Ferdinand Aus der Fünten, de directe medewerker van Lages, 'Jodenjager' Franz Fischer en Joseph Kotälla die commandant was geweest van Kamp Amersfoort en waar hij een verschrikkelijk bewind had uitgeoefend.

Vanuit het toenmalige West-Duitsland werd er voortdurend druk uitgeoefend om de Duitse oorlogsmisdadigers niet te laten executeren en zelfs vrij te laten. Ook in ons

Dit artikel is in hoge mate gebaseerd op het boek Willi Lages van voormalig journalist Sytze van der Zee, dat onlangs is uitgegeven door Uitgeverij Prometheus.nl, verkrijgbaar voor 42,50 euro.

land maakten zich daarvoor diverse mensen sterk. Lages en de drie anderen werd wel gratie verleend. Dit kwam onder andere doordat de toenmalige koningin Juliana het moeilijk vond om de doodstraf te laten voltrekken. De vier werden bekend als de 'vier van Breda' omdat ze daar in de gevangenis zaten.

In 1966 werd Lages toch door de Nederlandse autoriteiten vrijgelaten. Aangenomen werd dat hij terminaal ziek zou zijn. De vrijlating gold daarom voor een aantal maanden. Lages mocht naar Duitsland gaan om daar in de familiekring te sterven. Na drie operaties knapte hij echter weer op en leefde hij nog vijf jaar. Maar naar Nederland kwam hij niet terug.

Door deze affaire ontstond een enorme opstand van oud-verzetsstrijders en anderen die het volstrekt schandig vonden dat Lages was vrijgelaten. Toen de latere minister van justitie Van Agt in 1972 opperde de drie anderen in Breda alsnog vervroegd vrij te laten ging er opnieuw een golf van verontwaardiging door ons land. Omdat deze affaire zich afspeelde in februari werd de herdenking van de Februaristaking in dat jaar zeer druk bezocht. Van Agt moest zijn plan tot vrijlating terugnemen. De drie bleven vastzitten. Kotälla overleed in gevangenschap in 1979. Aus der Fünten en Fischer werden in 1989 toch alsnog vrijgelaten. Ook daartegen waren veel protesten, onder meer in de Tweede Kamer, maar een meerderheid in het parlement legde zich erbij neer.

Elke keer opnieuw verbaasde het Sytze van der Zee hoe doortrapt Lages te werk ging en de mensen om de tuin wist te leiden. "Lages was niet alleen wreed", aldus Van der Zee, "hij was vooral heel berekenend. Een man die de mensen manipuleerde en tijdens zijn verhoren en zijn proces aan één stuk loog, over de Jodenvervolgving, ook over de gang van zaken voorafgaand aan en bij de terechtstelling van Hannie Schaft en Johannes Post."

Harry Homma

Maak een unieke tour met de Verzetstram!

In dit jaar 2024 gaat de 'Verzetstram' weer rijden op vijf zondagen. Startend vanaf het Verzetmuseum volgt deze historische tram een route van ongeveer twee uur door Amsterdam. Onderweg wordt een groot aantal plekken aangedaan die verbonden zijn met de geschiedenis van de bezetting, de vervolging van de Joden en het verzet van de Februaristaking.

Een museumdocent van het Verzetmuseum licht in de tram deze geschiedenis toe. Gereden wordt onder andere naar het Waterlooplein waar op 22 en 23 februari 1941 de circa 400 jonge Joodse mannen bijeen werden gedreven die vrijwel allen om het kleven zijn gebracht en waar nu het monument van de Dokwerker staat en de Februaristaking wordt herdacht. Verder worden met de tramrit de Hollandse Schouwburg en de crèche van Henriette Pimentel aan de Plantage Middellaan aangedaan. Het Muiderpoortstation waar vandaan de Joden naar Kamp Westerbork werden vervoerd, wordt aangedaan, evenals de plek in het Eerste Weteringplantsoen waar op 12 maart 1945 dertig verzetsmensen werden doodgeschoten door de nazi's.

De Verzetstram voor het Verzetmuseum

(Foto: Verzetmuseum)

De beschikbare zondagen zijn 7 juli, 21 juli, 4 augustus, 18 augustus en 1 september. De ritten beginnen om 11.00 en 13.00 uur. De rondritten zijn bedoeld voor volwassenen vanaf 14 jaar. Helaas is de Verzetstram niet toegankelijk voor rolstoelers. Koop je een ticket met een kortingskaart, neem deze dan mee. Kaarten van de Vriendenloterij zijn niet geldig bij het museum als entree/kortingskaart.

Deelnemers aan deze bijzondere rit worden

om 11.00 en later 13.00 uur ontvangen in de gehoorzaal van het Verzetmuseum aan de Plantage Kerklaan 61, recht tegenover de ingang van Artis. Om 11.00 en 13.00 uur start het programma in het museum, koffie en thee is verkrijgbaar. Om half twaalf of half twee moet ieder plaatsnemen in de Verzetstram. Het einde van de rondrit is om circa 12.45 of 14.45 uur bij het Verzetmuseum. Kaarten zijn te verkrijgen via de website van het Verzetmuseum.

Nieuwe gezichten in het comité

Na veel jaren secretaris te zijn geweest van ons comité is Marjan de Boo daarmee gestopt. Jelmer Peter is haar opvolger. Hennie de Boef is penningmeester geweest. Wij zijn hen beiden zeer dankbaar voor hun inzet.

Gelukkig hebben zich weer twee mensen bereid getoond om lid te worden van ons comité.

David Hein is afgelopen jaar toegetreden. "Van kinds af aan ben ik geïnteresseerd in WOII en de langetermijngevolgen die die oorlog heeft (gehad) op degenen die het overleefd hebben", zegt hij. "Mijn grootouders en mijn vader hebben tijdens de oorlog ondergedoken gezeten, en dit heeft diepe sporen achtergelaten in hun verdere levens. Daardoor werd mijn leven daar ook door gekleurd. Het heeft het belang van verzet, maar ook het belang van het herdenken van verzet in mij geëitst."

Emma Fuchs

(eigen foto)

In zijn werkzame leven is David Hein jurist in het internationaal strafrecht. "In mijn activiteiten voor het comité hoop ik eraan bij te kunnen dragen dat huidige en volgende generaties zich realiseren dat de rechtsstaat zoals die na de Tweede Wereldoorlog opgebouwd is iets is om te koesteren. En dat het onderhoud daarvan blijvende aandacht verdient, om te

David Hein

(eigen foto)

voorkomen dat uitsluiting weer plaats kan vinden." Emma Hilde Fuchs is een geboren en getogen Amsterdammer. Na een bachelor Theaterwetenschap heeft zij de master Kunst, Cultuur en Politiek gestudeerd aan de Universiteit van Amsterdam. Zij wordt onze penningmeester. "Tijdens mijn studietijd ben ik voorzitter geweest van de ASVA Studen-

tenvakbond. En ik zette mij in voor kansengelijkheid in het Amsterdamse onderwijs als penningmeester van Stichting Diversity Talks. Sinds een paar maanden ben ik aan de slag gegaan als kunst- en cultuuradviseur bij Bureau Berenschot." De Februaristaking vindt Emma een heel belangrijk stukje geschiedenis. "Dat zeg ik niet alleen als derde generatie Shoah-overlever, maar vooral als mens. De manier waarop de stakers in februari 1941 op kwamen voor zichzelf en voor de ander moeten en mogen we nooit vergeten. Juist nu. Want met de jaren zijn er steeds minder nog levende ooggetuigen van de Tweede Wereldoorlog. Tegelijkertijd ligt de wereld op zoveel verschillende plaatsen in puin. En extremistisch en conservatief gedachtegoed krijgen alsmar meer vaste voet aan de grond."

Het affiche is dit jaar van Hedy Tjin

Op verzoek van ons comité is het affiche voor de herdenking van dit jaar gemaakt door Hedy Tjin. Het affiche is op straat in Amsterdam en andere plaatsen groot op mupi's en billboards te zien om het houden van de herdenking op 25 februari onder ogen te brengen.

Hedy Tjin (38) is een gevestigde illustrator en beeldend kunstenaar. Ze is geboren in Brabant en heeft na haar middelbare school daar het Grafisch Lyceum in Utrecht gedaan. Daarna studeerde ze aan de Academie voor Beeldende Kunsten in Utrecht. In 2009 is ze afgestudeerd. In die periode woonde ze ook in Utrecht. Haar vader is Surinamer. Daardoor is ze meermalen in Suriname geweest, vooral in de winter, waar ze dan ook aan het werk is en altijd veel inspiratie opdoet. Inmiddels woont ze al jaren in Amsterdam waar ze ook werkt. Of het nu gaat om het maken van muurschilderingen, textielprints, geïllustreerde boeken of een krantenomslag; haar kenmer-

Hedy Tjin

(eigen foto)

kende vorm kun je steeds zien: krachtige kleuren die thema's van maatschappelijke waarde uitdrukken. De invloed van culturele en etnische kwesties staat centraal in Hedy's werk, met sterke verwijzingen naar de tijd die ze in Suriname doorbracht. Met haar levendige en stralende werken wil ze het publiek uitnodigen om complexe onderwerpen op een uitnodigende en nieuwe manier te verkennen. Het combineren van een esthetiek die aantrekkelijk is en toch ook belangrijke onderliggende boodschappen benadrukt, is voor haar het ultieme doel.

Herdenking in Weesp in de middag

In Weesp is op zondag 25 februari ook een herdenking van de Februaristaking. Het credo is 'Uitsluiting van je medemens is onmenselijk en mensonwaardig'. De herdenking begint om 13.30 uur. Daarvoor wordt verzameld in de Nieuwstraat, voor de synagoge.

Vanaf half twee wordt een wandeling gemaakt vanaf de Nieuwstraat, door de Sint Anthoniestraat en de Pieter Jacobsstraat en via de Lange Vechtbrug naar de Ossenmarkt.

Na aankomst bij het oorlogsmonument kan men bloemen of een steentje leggen. Als dit voltooid is, volgt een kort dankwoord voor de aanwezigen en de afkondiging van 2 minuten stilte.

De stilte wordt afgesloten met het afspelen van een geluidsoptname van het lied *O Antónis*, onderdeel van de Mauthausencyclus van de Griekse componist Mikis Theodorakis. Het lied wordt gezongen door Liesbeth List; de Nederlandse tekst is van Lennaert Nijgh.

Vanaf circa 15.00 uur is er een samenkomst in de synagoge in de Nieuwstraat 3-5. De heer G.R. Zondergeld verzorgt daar een lezing.

Nadere informatie is te verkrijgen bij Wim Jansen, via mailadres jansenwim1@outlook.com.

Colofon

Deze krant is een uitgave van het Comité Herdenking Februaristaking 1941.

Leden comité: Jaïr Stranders (voorzitter), Jelmer Peter (secretaris), Emma Fuchs (penningmeester), Zeeger Ernsting, Fieke Flier, David Hein, Harry Homma, Roelof van der Kooi, Hans Mooren.

Secretariaat: p/a Louise Wenstraat 71, 1018 MS Amsterdam
tel. 020-5287129
info@februaristaking.nl
bankrekeningnummer (IBAN):
NL63 INGB 0002 0870 05

Redactie krant en lay-out: Harry Homma; opmaak: Anders Verwoerd.
Website: februaristaking.nl

© Dokwerker: Mari Andriessen Stichting
c/o Pictoright Amsterdam

Scholieren weer druk bezig met maken van vele 'Dokwerkers'

Stichting Kunsteducatie De Rode Loper op School is weer druk bezig samen met scholieren in Amsterdam voor de herdenking van de Februaristaking. Dit jaar doen er zeven klassen mee, zo'n 150 leerlingen.

Een aantal klassen start met een bezoek aan het Joods Museum aan het Jonas Daniël Meijerplein, het Namenmonument in de Weesperstraat en uiteraard ook aan het monument De Dokwerker.

Na deze bezoeken komt kunstdocent Emma Slaats in de klas. Zij start het project met het verhaal van de opstand, het Verzet, en de feiten van de historische gebeurtenissen. Met als uitgangspunt het verhaal over de

stakers, de diversiteit aan mensen en beroepen die verzet toonden.

Daarna begint het verbeelden van de 'Dokwerkers'. De kinderen werken daarvoor in de klas met ijzerdraad, kranten en tape. Ze verbeelden elk één van de stakers die in februari 1941 in opstand kwamen tegen de vervolging van de Joden door de nazi's. Het beeldje wordt beschilderd met speciale 'bronsverf'.

De laatste les wordt gegeven door School der Poëzie. De kinderen trekken het verhaal naar het nu via het schrijven van poëzie. Met als thema 'zou jij durven opkomen voor een ander?'

Een aantal van de door de kinderen gemaakte Dokwerkers zal op 25 februari tijdens de herdenking worden getoond.